

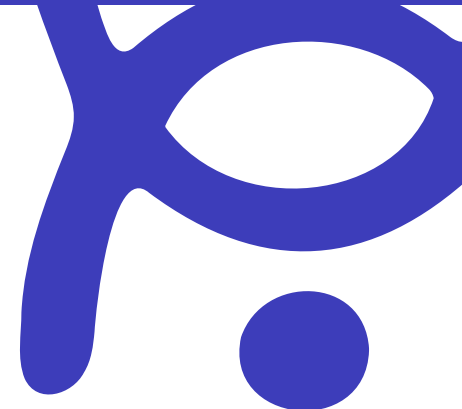
UNGDOMSSEKTORNS
KOMPETENSCENTER
FÖR LIKABEHANDLING

Får man säga så här? -samtalskort

Rasism

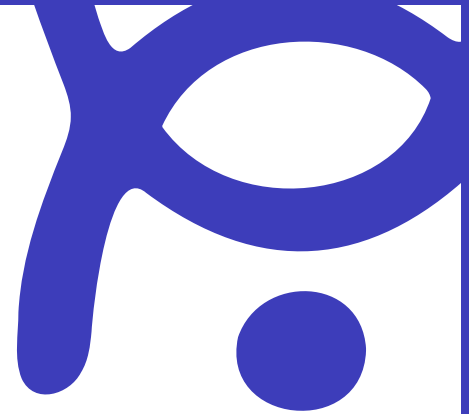

Får man säga så här? -kort

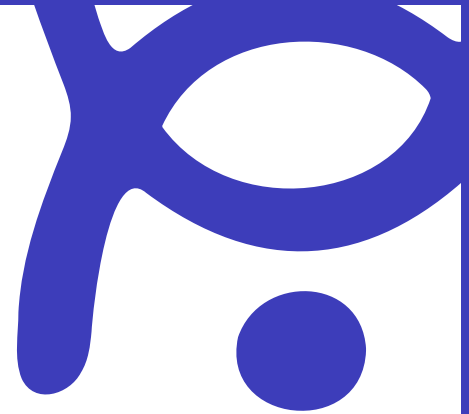
- Får man säga så här? –samtalskort väcker tankar om att sätta sig in i en annan människas situation och fundera över vilken påverkan ord kan ha.
- Samtalskortet hjälper att identifiera vanliga **mikroaggressioner** som förekommer i möten mellan människor, det vill säga små kommentarer som ofta är avsedda som harmlösa, men som i själva verket kan vara nedvärderande eller sårande.
- Korten är ett bra verktyg för att reflektera över hur situation och kontext påverkar, samt betydelsen av ett hänsynsfullt språkbruk.
- Samtalskortet kan användas på många olika sätt tillsammans med unga eller i den egna arbetsgemenskapen.
- Samtalskortet har tagits fram som en del av verksamheten inom Ungdomssektorns kompetenscenter för likabehandling 2025–2026.

Får man säga så här? –kort: Rasism

- Det här materialet handlar om **rasism**, alltså diskriminering på grund av en människas etniska bakgrund, hudfärg eller kultur. Samtalskortet innehåller 18 kommentarer med rasism som tema, sådana som någon skulle kunna säga till en annan person i vardagen. På samtalskortet bredvid varje kommentar finns en förklaring som beskriver i vilka situationer och till vem det kan vara problematiskt att säga den.
- Du kan inleda övningen med att fråga deltagarna: "**Får man säga så här?**" Läs därefter upp kommentaren och ge deltagarna en stund att reflektera tillsammans. I slutet kan handledaren läsa upp det föreslagna svaret från kortet eller med egna ord förklara varför kommentaren kan vara problematisk.

Stödfrågor

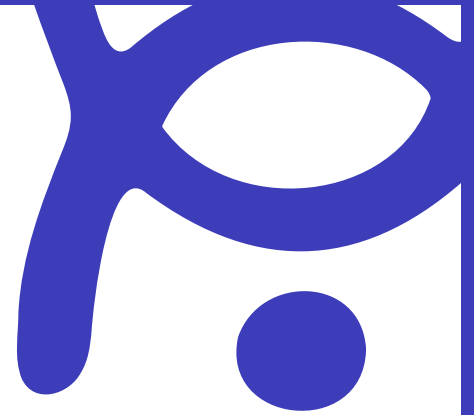

- I övningen kan man använda de här stödfrågorna:
 - Varför kan kommentaren vara sårande?
 - Hur kan kommentaren påverka den andra personen?
 - Kan situationen påverka om det är okej att säga så eller inte?
- Observera att övningen kan väcka starka känslor hos deltagarna, särskilt om de har egna erfarenheter av de mikroaggressioner som tas upp på korten. Efter övningen är det viktigt att ha ett gemensamt avslutande samtal där deltagarna får möjlighet att bearbeta de känslor som väckts.

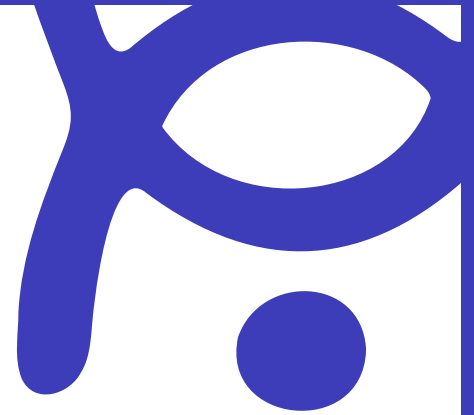

Olämpliga kommentarer om etnisk bakgrund, hudfärg och kultur

Får man säga så här?

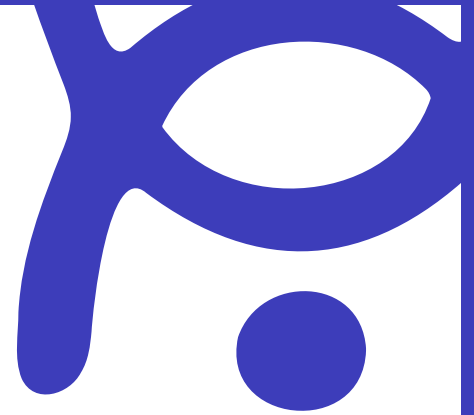
”Jag börjar prata engelska med en person som inte ser vit ut, för säkerhets skull.”

Utifrån enbart utseendet går det inte att veta vilka språk en person talar. Att göra sådana antaganden kan signalera att personen enligt dig inte ser ut som en "riktig finländare". Det kan få personen att känna sig utanför i sitt eget hemland och leda till situationer där hen känner att hen måste förklara att hen är finländsk.

Får man säga så här?

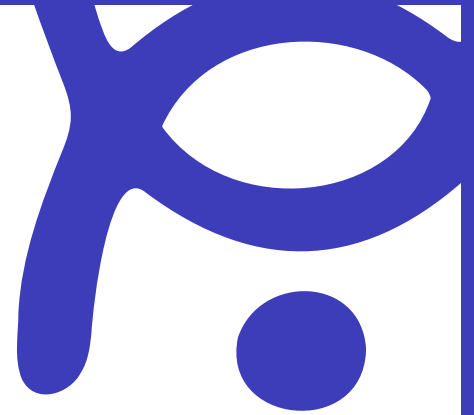
”Man kan fråga en person som inte är vit vilket land
hen Egentligen kommer ifrån.”

Frågan kan låta oskyldig, men den signalerar att personen inte skulle kunna vara finländsk om hen inte är vit. Utifrån enbart utseendet går det inte att veta om någon kommer från ett annat land än Finland. Sådana antaganden ifrågasätter personens kulturella identitet och hens plats i det finländska samhället. Frågan kan till exempel förstärka personens känsla av att inte höra till.

Får man säga så här?

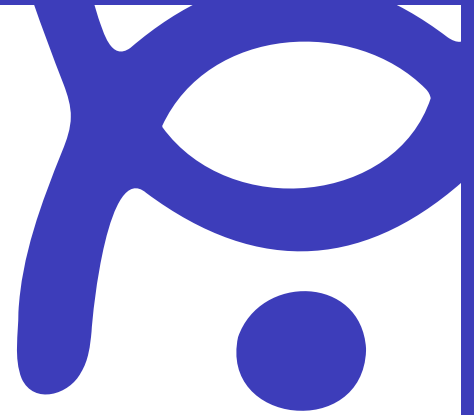
”Jag kan använda n-ordet om det inte finns några bruna eller svarta personer i närheten.”

N-ordet är ett historiskt belastat rasistiskt och kränkande ord, och dess användning är aldrig berättigad. Utifrån enbart utseendet går det dessutom inte att veta vem ordet kan såra. Att använda n ordet är rasistiskt språk, och att använda det i vilken situation som helst bidrar till att normalisera rasism, alltså gör det till något som ses som normalt och accepterat. Yttrandefrihet betyder inte frihet att såra andra, och diskriminerande hatretorik kan också vara olaglig.

Får man säga så här?

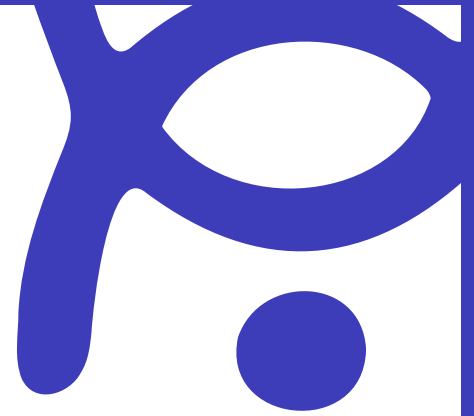
”Rasistiskt språk är okej om någon som tillhör en minoritet beter sig på ett sätt som gör dig arg.”

Rasistiskt språk är aldrig berättigat, oavsett situation eller avsikt. Alla former av rasistiskt språk bidrar till att normalisera rasism, det vill säga att det uppfattas som något normalt och accepterat av andra. När rasistiskt språk blir mer accepterat skapas också utrymme för andra former av rasism. Hur vi uttrycker oss spelar alltså roll, och det är viktigt att tänka på hur ens eget beteende påverkar andra i olika situationer. Tänk också på att rasistiskt språk i vissa fall kan vara olagligt.

Får man säga så här?

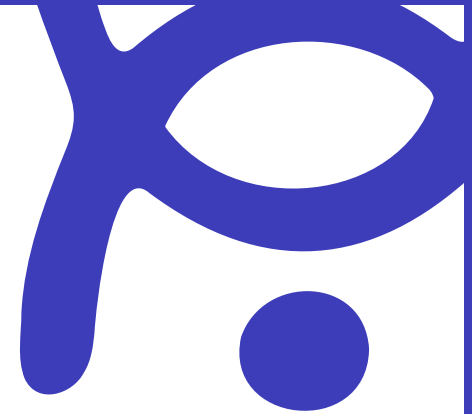
”Jag ser inte färg – vi är ju alla bara människor.”

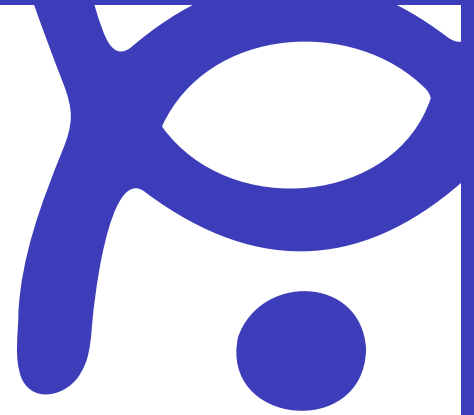

Även om kommentaren är välmenande kan den förminska erfarenheterna hos personer som utsätts för rasism. För att förstå rasism behöver man erkänna att hudfärg påverkar människors vardag och hur de blir behandlade i samhället.

Får man säga så här?

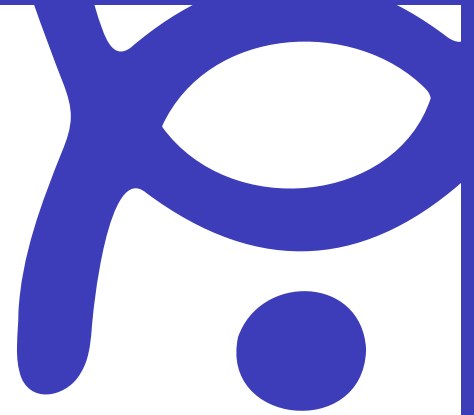
”Du ser så exotisk ut. Har du någon blandad bakgrund?”

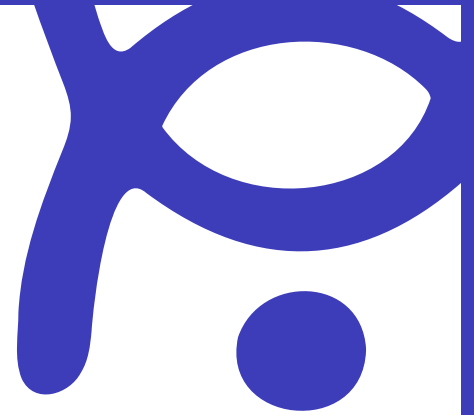

Kommentaren exotiserar en annan person, det vill säga behandlar hen som "speciell" eller spännande på grund av sitt utseende. Även om kommentaren skulle vara tänkt som en komplimang kan den få personen att känna att hen bara ses som någon som är "annorlunda". En sådan kommentar kan signalera att personen inte riktigt anses höra hemma i sin omgivning. Ord som "exotisk" eller "blandad" är bra att undvika när man pratar om människor.

Får man säga så här?

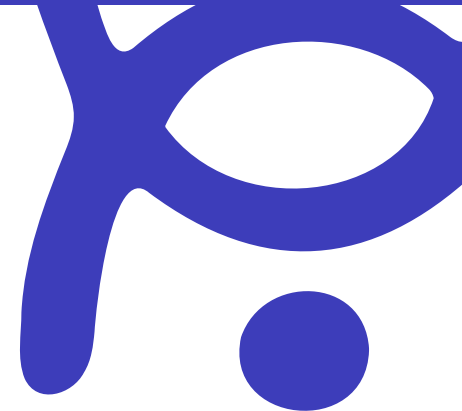
”Du har så speciellt hår! Får jag röra vid det?”

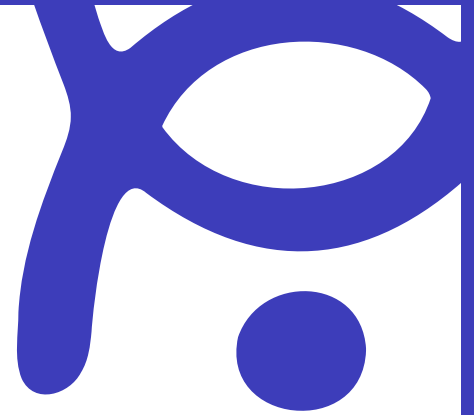

Kommentaren objektifierar en annan person, det vill säga att hen beskrivs på ett stereotypiskt sätt enbart utifrån sitt utseende. Objektifiering avhumaniserar personen, det vill säga behandlar hen som ett "föremål" i stället för som en människa. Även om kommentaren skulle vara tänkt som en komplimang kan den få personen att känna att hen bara ses som annorlunda. Kom ihåg att det inte är okej att röra vid någon annans hår utan samtycke, eftersom det bryter mot personens privatliv och kroppsliga integritet. Rör alltså inte någons hår utan att fråga först!

Får man säga så här?

”Du pratar väldigt bra svenska!”

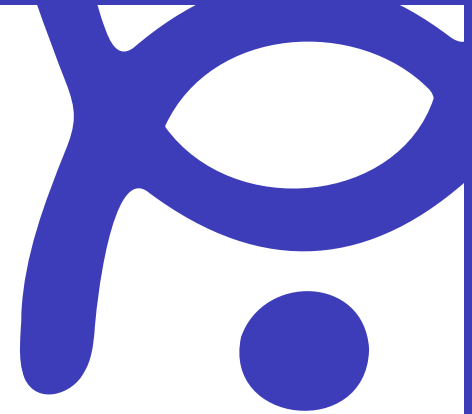

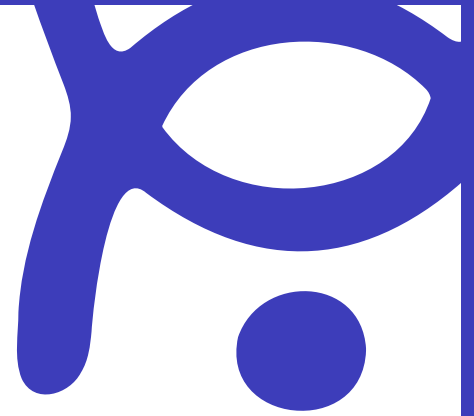

Det här är en komplimang, men i vilken situation den sägs spelar roll. Särskilt finländare som inte är vita möter ofta situationer där okända personer blir överraskade över deras språkkunskaper. När sådana situationer upprepas kan det ge en känsla av att personen, på grund av sitt utseende, inte ses som en "riktig finländare". Det är viktigt att komma ihåg att utseendet inte säger något om vilka språk en person talar eller var hen har vuxit upp.

Får man säga så här?

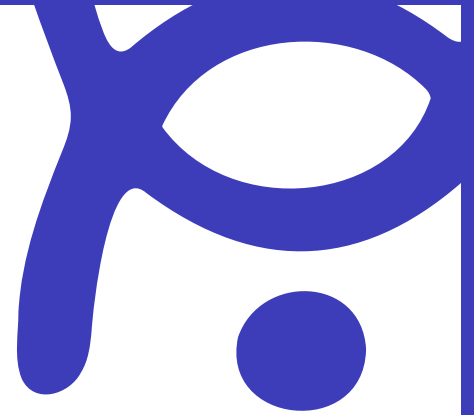
”Du är så vacker för att vara brun.”

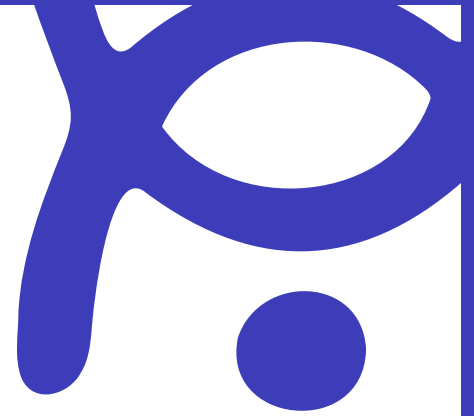

Kommentaren bygger på en föreställning om att skönhet inte är typiskt för bruna människor. Även om kommentaren är tänkt som en komplimang är den rasistisk och nedlåtande.

Får man säga så här?

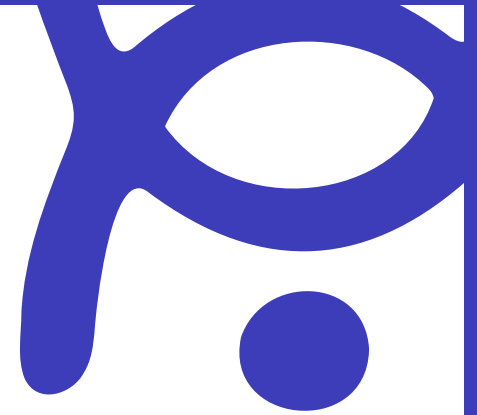
”Du har väl aldrig blivit behandlad rasistiskt?”

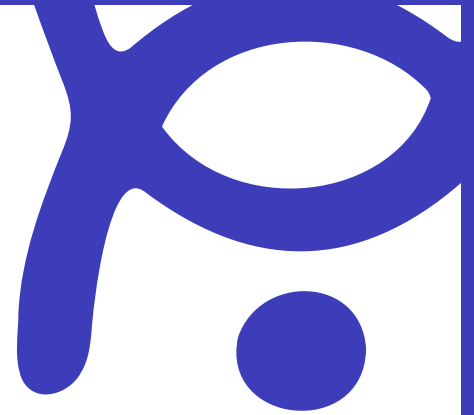

Kommentaren är förminskande och kan få personen att känna att hen behöver bevisa sina erfarenheter. Rasism är ett väl dokumenterat och vanligt fenomen som inte försvinner genom att man förnekar att det finns. Rasisms existens beror inte heller på en enskild persons erfarenheter.

Får man säga så här?

”Du skulle nog kunna passera som vit.”

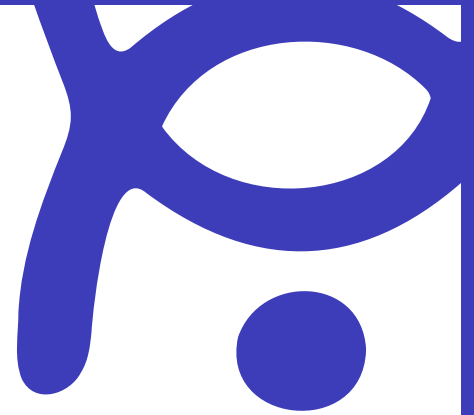

Kommentaren är nedlåtande och ifrågasätter en annan persons bakgrund och identitet. Alla som tillhör en viss grupp ser inte likadana ut, och utseendet berättar inte allt om en persons kultur eller etnicitet. Det är viktigt att komma ihåg att ens egna föreställningar om utseende och etnicitet inte alltid stämmer. Kommentaren kan också få personen att känna att det ses som något positivt att "passera som vit". Många är stolta över sin mångkulturella bakgrund, oavsett om den syns utåt eller inte.

Får man säga så här?

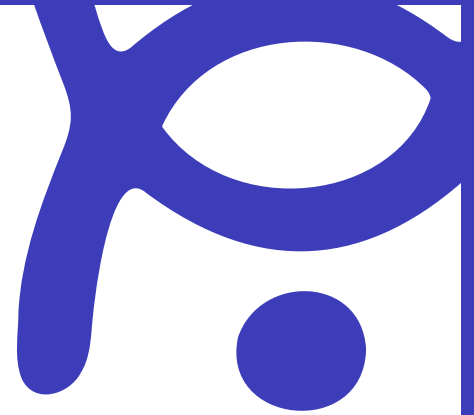
”Du ser inte alls ut som en same, brukar ni inte alla klä er likadant?”

Kommentaren ifrågasätter en annan persons kulturella identitet enbart utifrån hur hen klär sig, vilket kan kännas väldigt sårande och nedlåtande. Alla har rätt att uttrycka sin kulturella identitet på sitt eget sätt. Minns du själv när du senast hade på dig din nationaldräkt? Tänk också på att det finns tre olika samiska grupper i Finland, och att alla har sina egna språk, kulturer och samedräkter som representerar deras släkt och område.

Får man säga så här?

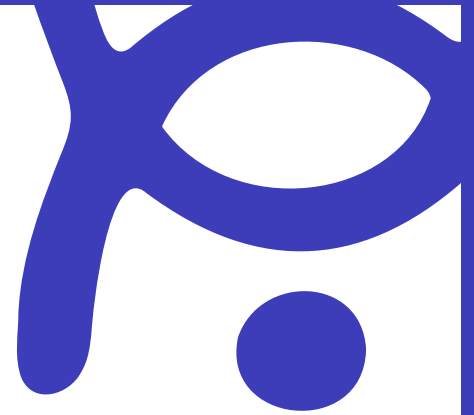
”Jag skulle vilja lära mig mer om samer, de är så speciella.”

Viljan att lära sig mer om andra kulturer är i grunden något positivt. Det är ändå viktigt att fundera på hur ens egna fördomar påverkar hur man ser på kulturer som är främmande för en själv. Kommentaren är exotiserande, det vill säga att den behandlar samer som "speciella" eller spännande på grund av deras etnicitet. Exotisering bygger ofta på antaganden och fördomar och signalerar till samer att de bara ses som "annorlunda". Även om du menar väl är det därför bra att fundera på vilken bild dina ordval ger av andra människor.

Får man säga så här?

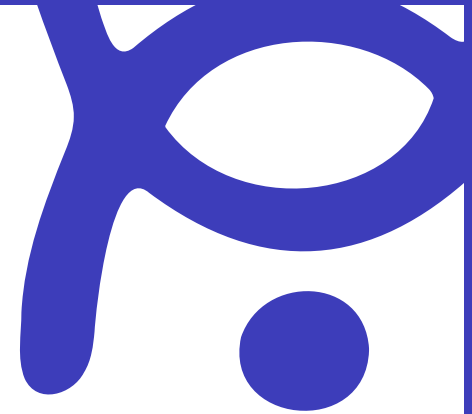
”Jag kan ta på mig en fejk samedräkt till halloween
– det är ju bara kläder.”

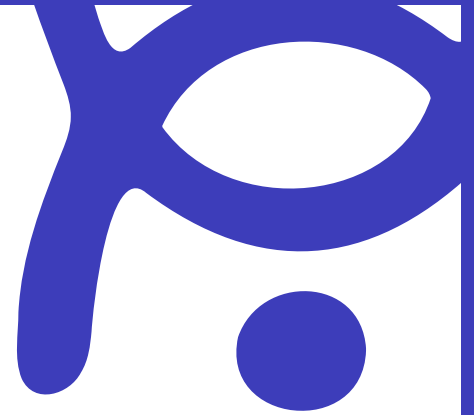

Endast samer har rätt att bära samedräkten, eftersom den representerar samisk identitet och kultur. Att använda en fejk samedräkt till halloween är nedlåtande, förvränger samisk kultur och gör samer till föremål för hån. Handlingen är också kulturell appropriering, det vill säga att man använder delar av en annan kultur utan att fullt förstå deras betydelse eller utan samtycke från personer som tillhör kulturen.

Får man säga så här?

”Romer bryr sig inte om att studera.”

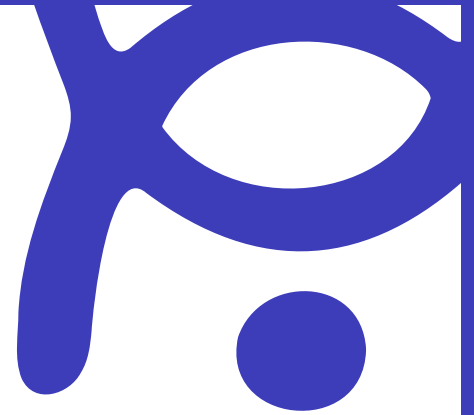

Kommentaren bygger på skadliga rasistiska fördomar och tar inte hänsyn till romer som individer. Etnicitet påverkar inte en persons färdigheter, intelligens, skolprestationer eller vilja att studera. Romer möter däremot ofta diskriminering, vilket kan begränsa deras möjligheter till studier och arbete av skäl som de inte själva kan påverka.

Får man säga så här?

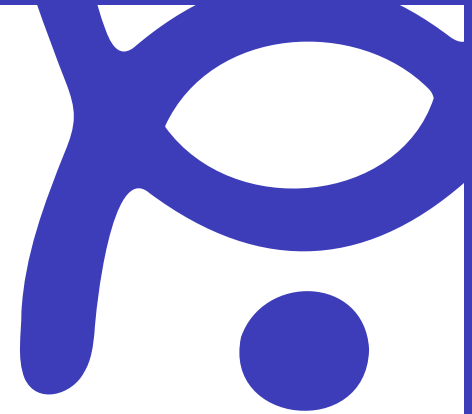
”När jag berättar en historia nämner jag särskilt personens hudfärg, förutom om hen är vit.”

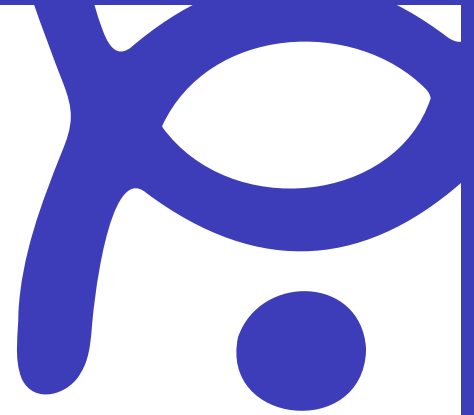

Om hudfärgen hos en person som inte är vit inte har någon betydelse för berättelsen, kan det vara en subtil form av rasism att ändå lyfta fram den. Det framhäver personer som inte är vita som "annorlunda" och kan göra att någon som tillhör en minoritet känner sig obekväm. Om du vill nämna människors hudfärg när du pratar om dem, kom ihåg att göra det även när personen är vit.

Får man säga så här?

”Du gör ju massor! Du är inte alls som de där invandrarna som bara lever på samhället.”

Även om kommentaren presenteras som en komplimang behandlar den personer med utländsk bakgrund som utomstående och förstärker negativa stereotyper om dem. Den upprätthåller föreställningen att en person med utländsk bakgrund måste "förtjäna" sin rätt att bo i Finland genom att vara produktiv och en "bra" invandrare. När man flyttar till ett nytt land behöver man ofta lära sig ett helt nytt språk och anpassa sig till en ny kultur och nya sätt att fungera, vilket tar tid. Personer med utländsk bakgrund möter också ofta diskriminering till exempel i jobsökning, och möjligheten att få arbete beror inte alltid på personens egen vilja. Kom ihåg att hur människor i samhället bemöter personer med utländsk bakgrund har stor betydelse för deras integration.